

Ingemar Struwe:

K O N S T E N A T T A N G E E N F Y N D L O K A L

Eller: Var i all världen ligger Holmsjön?

Hör du till dem som undrat över det besvärande kycklingnät som numera ligger utrullat över den topografiska kartan? Eller har du räknat efter hur många Holmsjöar det finns i Södermanland- eller till och med på samma kartblad? Eller har du betänkt att begreppet "Nyköping" i den moderna politiska geografin utgör nästan en tredjedel av Södermanlands yta? Jo, nog behöver man ett säkert system för att ange sina fyndlokaler om man själv (eller framför allt någon efterkommande) skall ha chans att hitta dit igen.

Vilka textuppgifter behövs på fyndetiketten?

- Land. Detta är knappast någon obligatorisk uppgift om man bara samlar i Sverige, men en vacker dag får du anledning att skicka material ur din samling utomlands. Använd bilarnas nationalitetsbokstäver (S,DK, N, GB osv) eller en tydlig treställig bokstavskod (SWE, DAN, NOR, ENG t ex).
- Landskap. Använd den moderna tvåställiga koden för landskap och lappmarker så spar du utrymme på etiketten: Sk, Bl, Ha, Sm, Öl, Go, GS, Ög, Vg, Bo, Ds, Nä, Sö, Up, Vs, Vr, Dr, Gä, Hs, Me, Hr, JÄ, Ån, Vb, Nb, Ås, Ly, Pi, Lu, To. Observera skillnaden mellan Dalsland (Ds) och Dalarna (Dr) samt mellan Västmanland (Vs) och Värmland (Vr) samt mellan Hälsingland (Hs) och Härjedalen (Hr). Lappland är sedan gammalt i faunistiska sammanhang uppdelat i Åsele, Lycksele, Pite, Lule och Torne lappmarker.
- Socken. Ett landskap är stort! Län och kommuner är oanvändbara politiska och föränderliga begrepp medan däremot landskap och socknar är historiska och bestående. Om du inte vet namnet på socknen, tag då det på närmaste kyrka. Det stämmer oftast.
- Ort. By, gård, sjö, berg etc vad som passar. Men namnet skall finnas på topografiska kartan!

Allt det här låter ju precist och bra - och det är det också - men att veta i vilken ända av ett stort landskap en viss socken ligger kan vara svårt, och i ödemarken finns kanske inga ortnamn på rätt ställe. Det är här du skall ta hjälp av RIKETS NÄT.

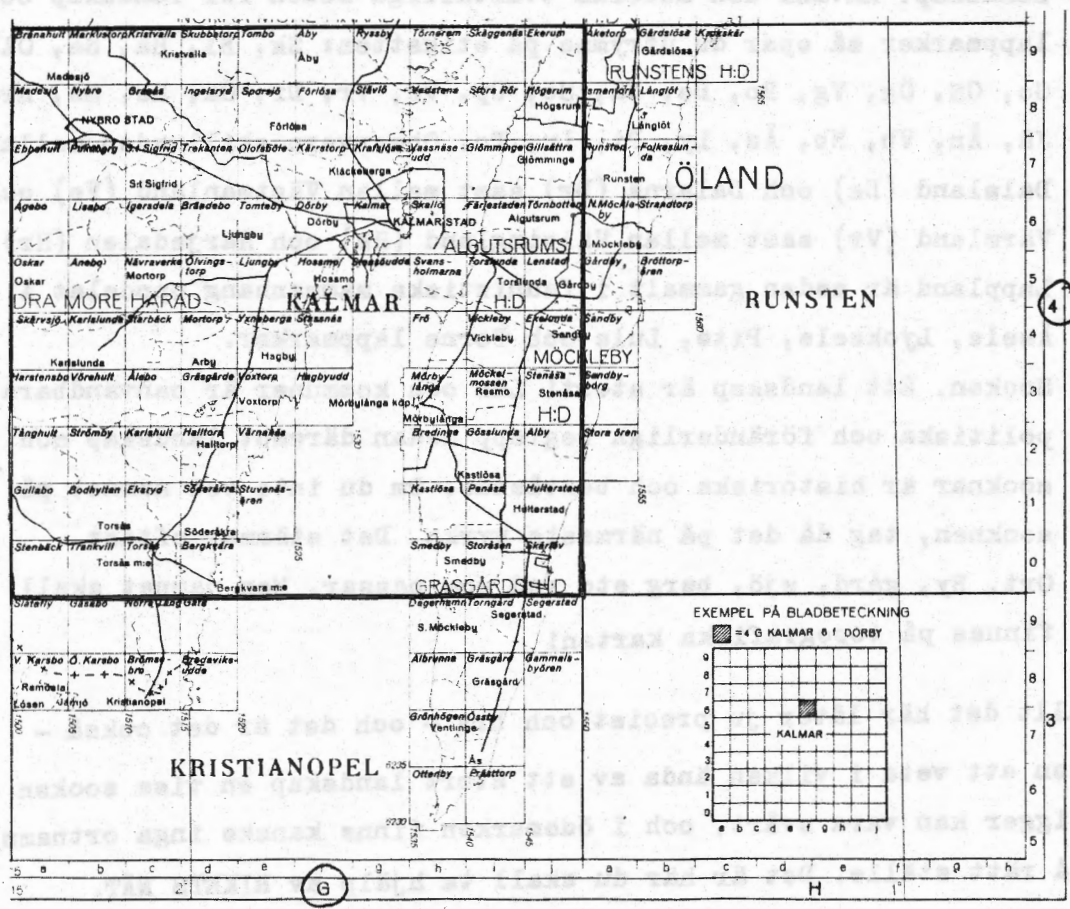
Hur anger man sin fyndlokal med kartkoordinater?

Över hela Sverige finns utlagt ett rutnät som kallas Rikets Nät (RN). Om du ställer in kompassen efter dessa linjer i tron att de är nord-syd-linjer kommer du ohjälpligt vilse. Men detta nät kan verkligen hjälpa dig och dina efterföljare att hitta tillbaka till fyndlokalen - i alla tider.

Ett stormaskigt nät med rutor om 5 x 5 mil är grunden för systemet. Rutorna har alfanumerisk beteckning med siffrorna 1 - 32 från syd till norr och bokstäverna A - K från väster till öster. En sådan ruta, t ex 10 G, täcks av fyra topografiska kartblad (numera "gröna kartan") med beteckningarna 10 G NV, 10 G NO, 10 G SV, 10 G SO. Rutan 10 G är i sin tur indelad i 5 x 5-karutor genom ett alfa-numeriskt system som också är den ekonomiska kartans beteckning. I syd-nordlig riktning heter rutorna 0 - 9 och i väst-östlig riktning a - j.

Med t ex beteckningen RN 10 G 4 i har jag alltså ringat in min fyndlokal i 5x5-km-ruta, och med hjälp av de övriga textuppgifterna på etiketten kan man hitta rätt. Denna noggrannhet på angivelsen av fyndlokalen är det minsta man skall begära.

Ett annat exempel här nedan:

Kan man inte ange en punkt mer exakt än så?

Jovisst, och det gör man oftast numera i inventeringssammanhang. Som du sett på rutnätet på topografiska kartan är linjerna tätare än var 5:e km och de har dessutom nummer i x- och y-led. Det är samma Rikets Nät men här kan du alltså gå vidare och ange punkter med sifferkombinationer i dessa linjers skärningspunkter.

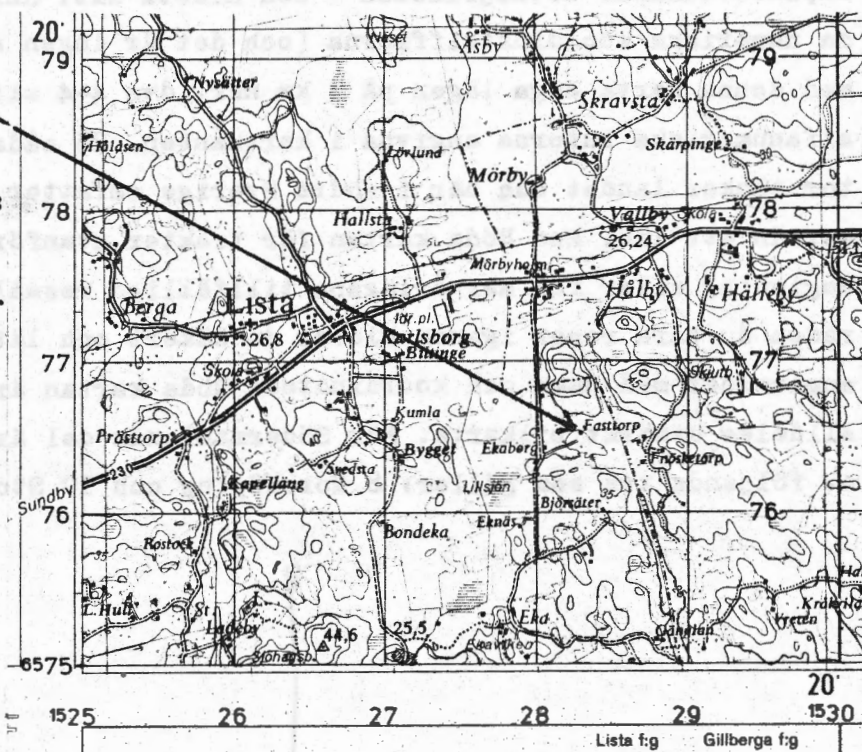
Till exempel: RN 1542/6573.

Din punkt kanske inte ligger exakt i denna skärningspunkt men du har ändå fått en angivelse på 1 km när. Vill du ange på 100 meter när lägger du bara till en decimal i syd-nord och väst-öst genom att dela in den lilla kilometerrutan i tiondelar.

Till exempel: RN 15424/65737.

Så här alltså:

Fasttorp —————
kan anges med tillräcklig exakthet så:
RN 1528/6576.
Med större noggrannhet blir det:
RN 15283/65766.

Personligen anger jag med 4+4 siffror, men mycket speciella små lokaler kräver förstås mer. Varning för UTM-nätet som finns som ett blått rutnät på äldre topografiska kartor. Det rekommenderas inte numera. Men även på dessa äldre blårutade kartor finns Rikets Nät angivet i marginalen. På Lantmäteriet uppger man att det numeriska systemet (ex. 1542/6573) numera uteslutande används för att ange lägen. Det alfanumeriska (ex. 10G 41) kommer dock att finnas kvar, främst för att ange kartbladsbeteckningar - topografiska och ekonomiska.

Vilka kartor behövs?

Svaret är enkelt och kort: "Gröna kartan" och "Röda kartan". Den förstnämnda är den gamla välkända topografiska kartan i skalan 1:50000 men nu i ny skepnad och alltid med Rikets Nät inlagt. På kartan och i dess marginal finns det numeriska systemets siffror inlagda (ex. 1542/6573) men däremot inte det alfanumeriska (ex. 10G 4i). Gröna kartan är ju den gamla vanliga följeslagaren i skog och mark, så den har man ju alltid för sin hemmaterräng eller platser man ska besöka intensivt eller ofta.

Röda kartan är den nya översiktskartan i skalan 1:250000 med en häpnadsväckande detaljrikedom - och Rikets Nät! Här har du både de numeriska koordinatsiffrorna (och det är ingen svårighet att med denna karta ange lägen på 1 km när, dvs 4+4 siffror) och de alfanumeriska rutorna angivna i kartkanten. 25 sådana röda kartor täcker landet och här i södra Sverige omfattar varje karta mer än ett län. Med Röda kartan för trakter utanför din närmaste omgivning eller för mer avlägsna tillfälliga resmål eller för områden du bara reser igenom klarar du säkert och lätt alla lokalangivelser med namn och koordinater! Röda kartan är dessutom en alldeles utmärkt bilkarta. För Södermanlands del är det endera av följande två som gäller: 8 Norrköping och 10 Stockholm.

